

Det græske monarki under Huset Glücksborg

AF MOGENS PELT

Grækenlands historie som selvstændig stat går tilbage til Londonprotokollen af 3. februar 1830. I sine lidt over 192 år har landet været kongedømme i 135 år og republik i 57 år. I det følgende vil jeg kort fremlægge de lange træk af det græske monarkis historie under Huset Glücksburg fra kroningen af den danske prins Vilhelm som kong Georg 1., Hellenernes Konge i 1863 til (gen)indførelsen af republikken i 1974.

Jeg vil især diskutere de væsentligste vendepunkter i monarkiets historie. I den ene ende af skalaen handler det om, hvordan det lykkedes kong Georg 1. at skabe opbakning bag det nye dynasti og sin egen person, ikke mindst på baggrund af, at Grækenlands første konge, Otto 1., var blevet tvunget til afgang og til forlade landet året før, i 1862.

I den anden ende handler det om, hvordan kongemagtens position efter kong Georg 1.s død i 1913 blev politiseret, og hurtigt gjorde monarkiet til både et strids- og samlingspunkt afhængigt af såvel de internationale som indrepolitiske konjunkturer. I denne periode, 1913-1974, har den siddende konge måttet gå i eksil tre gange (1922, 1923 og 1967) pga. af indre konflikter og to gange på grund af fremmede magters ageren. I 1917 som en følge af britisk og fransk militær intervention rettet mod kong Konstantin 1. I 1941 pga. Georg 2.s flugt sammen med den siddende regering som en følge af Tysklands, Italiens og Bulgariens besættelse af Grækenland. Fire gange har der været afholdt folkeafstemning om monarkiets fremtid (1924, 1935, 1946 og 1974), og en gang om den siddende monarks mulighed for at vende tilbage til Grækenland fra sit eksil (1920). Som denne kronologi antyder, er der tale om en periode præget af overordentligt store indre konflikter, som også omfattede spørgsmålet om landets forfatning.

Historisk Baggrund

Der var to hoveddynamikker, der førte til oprettelsen af den græske nationalstat. Den ene var en national og konstitutionel revolution rettet mod osmannisk overherredømme, som begyndte i 1821. Den anden var stormagtsdiplomati.

Oprindeligt var modstanden mod græsk selvstændighed blandt stormagterne stor: Den græske revolution blev betragtet som en undergravende udfordring til den nye europæiske orden, der blev etableret med Wiener-kongressen i 1815, kendt som Restaurationen. Den græske revolution var en blandt flere i Europa i begyndelsen af 1820'erne, der i Spanien, i de italienske områder og i Grækenland skabte en frontlinje mellem Restaurationens konservative orden og dens modstandere. Disse blev af Wienerkongressens hovedarkitekt, den østrigske statsmand Klemens von Metternich og Ruslands Tsar Alexander 1. betragtet som et komplot, der blev styret af en revolutionær sammensværgelse i Paris som et led i forberedelsen af en form for revanche efter Napoleons nederlag.

Mens det står fast, at den græske Revolution i sin tidlige fase især havde opbakning i en liberal offentlighed, der så den som et lys i Restaurationens mørke, havde den også en anden appel: Et kristent oprør mod islam og orientalsk despoti. Den blev også fremstillet som om det var oldtidens Grækenlands genfødsel og en kamp for frihed fra det persiske åg. I denne sammenhæng er det afgørende, at Den græske Revolution og grækernes sag mobiliserede meningsdannelsen i Europa i et sådant omfang, at det smittede af på statsmændenes beslutninger. På den måde blev den også det første eksempel på, hvordan den offentlige mening kan påvirke udenrigspolitikken. Det var på den baggrund, at de tre stormagter, England, Frankrig og Rusland, i 1827 handlede i koncert, da de den 20. oktober sænkede sultans egyptiske flåde ved Navarino. Året efter indledte Rusland en krig mod Osmanneriget, som i 1829 tvang sultanen til at acceptere græsk uafhængighed, og den 3. februar 1830 besluttede de tre stormagter, at Grækenland skulle være et uafhængigt kongedømme under deres beskyttelse.

Mens det er vanskeligt at vurdere, hvor dybt republikanismen stak i Grækenland, står det fast, at oprøret i 1821 blev lanceret som en national og konstitutionel revolution, og at der i årene 1822, 1823 og 1827 blev vedtaget tre konstitutioner, som tydeligvis hentede inspiration og modeleksempler fra revolutionens Frankrig og fra den amerikanske forfatning. Samtidig er det helt klart, at 1827 grundloven åbnede

Den græske Revolution begyndte i 1821, og udviklede sig i de efterfølgende år til en uafhængighedskrig. Den blev et anliggende i europæisk meningsdannelse, som fik en sådan styrke, at det endte med at bevæge stormagterne til at gribe ind til fordel for den græske sag. Theodoros Vryzakis, *The Exodus from Missolonghi*, 1853 (National Gallery–ASM). Foto: Wikimedia Commons.

for konstitutionelt monarki, at stormagternes opbakning var af afgørende betydning for landets selvstændighed, og at de forlangte, at den nye stat skulle være et kongedømme. Dette var i pagt med Restaurations krav, som kom til at gælde for samtlige stater, der blev oprettet i Europa indtil 1. verdenskrig

Det var på den baggrund, at Grækenlands fik sin første konge, Otto 1., fra huset Wittelsbach i Bayern. Den overvejende del af historiografien har tolket kong Otto 1.s regeringstid som vanskelig og præget af problemer med den græske politiske elite. Det er blevet fremhævet, at Otto udviklede sin politik gennem et privatkabinet og gennem personlige rådgivere og at han regerede landet gennem lokale stormænd. Vi ved, at den lokale græske elite anklagede ham for kamarilla-praksis og at dette forhold var med til at udløse en opstand i 1843 med krav om en forfatning. Denne blev givet i 1844. Men det løste ikke de grundlæggende konflikter mellem kongen og politikerne, som kulminerede i en opstand den 23. oktober 1862, der tvang Otto til at forlade Grækenland.

Det var på den baggrund, at den danske prins Vilhelm blev kronet som kong Georg 1. Hellenernes Konge.

Kong Georg, Hellenernes Konge

Kong Georgs første udfordring var derfor at vise, at med ham var der kommet en regent, der agtede at ændre praksis i forhold til kong Ottos. Modstanden mod Otto udsprang som nævnt især fra den lokale græske politiske og sociale elite og deres misfornøjelse med at kongen regerede uden at inddrage dem. Georg kom derfor også hurtigt i modvind, fordi han med sig havde bragt en personlig rådgiver, grev Wilhelm Carl Eppingen Sponeck. Sponeck blandede sig i politik. Det udløste hurtigt anklager om, at også kong Georg bedrev kamarilla, og det var en sag der blev rejst i den græske nationalforsamling. Georgs svar at underskrive en ny, liberal grundlov i november 1864 og året efter at afsætte Sponeck.

Disse handlinger må betragtes som et vellykket forsøg på at komme ud af skyggen af det omdømme, Otto 1. havde skabt omkring kongedømmet. At George 1. gjorde meget ud af at gøre det anderledes end kong Otto viser også hans interesse i at lære græsk og blande sig med befolkningen. I det efterfølgende næsten halve århundrede stod Georg 1. over for to store opgaver.

Den ene delte han med de fleste andre europæiske kongehuse: Kravet om de folkevalgtes primat i

Grækenland blev oprettet i Restaurations epoke, og som et monarki i pagt med tidens internationale normer. Landets første konge var Otto 1. af huset Wittelsbach i Bayern, som regerede fra 1832-1862. Kong Ottos regeringsperiode var præget af spændinger mellem kongemagten og den lokale politiske og sociale elite. Konflikten forblev uløst, og endte med at Otto måtte forlade Grækenland og huset Wittelsbach måtte vige for det Glücksborgske. Her ses kong Otto i et nationalt græsk antræk med Akropolisklippen i baggrunden. Foto: Oscar Kramer, Royal Collection Trust / © Her Majesty Queen Elizabeth II 2022.

Prins Vilhelm var søn af Christian 9. og blev i 1863 kronet som kong Georg 1. Hellenernes Konge. Her ses Prins Vilhelm til venstre i billedet ved siden af sin far. Foto: The Picture Art Collection / Alamy Stock Photo.

Mordet på kong Georg 1. den 18.marts 1913 i Thessaloniki. Foto: Wikimedia Commons.

forhold til regeringsdannelse, det parlamentariske princip, dvs. den praksis, at det var et flertal i parlamentet, som udpeger regeringen. Mens den almindelige stemmeret for mænd over 21 år allerede lå i 1844-forfatningen og blev indført i 1864, imødekom Georg 1. kravet om det parlamentariske princip i 1875. Dette er bemærkelsesværdigt, hvis vi sammenligner med udviklingen i hans gamle hjemland, fordi kong Georg 1. accepterede det parlamentariske princip mere end 25 år før det blev knæsat i Danmark og fordi han gjorde det mere eller mindre sammenfaldende med begyndelsen på den lange og opslidende forfatningskamp i Danmark, som først blev afsluttet med systemskiftet i 1901.

Den anden udfordring var den såkaldt Store Idé, der fik voksende betydning som en mobiliserende ideologi i løbet af kong Georg 1.s regeringstid. Ifølge denne opfattelse var grundlæggelsen af nationalstaten Grækenland blot et første skridt i en proces, der med tiden skulle føre til landets samling, dvs. at de områder, hvor der boede græskortodokse, skulle indlemmes i den græske stat. I sit videste omfang var drømmen at gøre Det byzantinske Riges gamle hovedstad, Konstantinopel, græsk. I 1830 var det kun

et mindretal af områdets græskortodokse befolkning, der blev borgere i den nye nationalstat, mens det store flertal forblev undersåtter i Osmannerriget. Tilsvarende udgjorde den nye stats territorium blot omkring en fjerdedel af dagens Grækenlands areal.

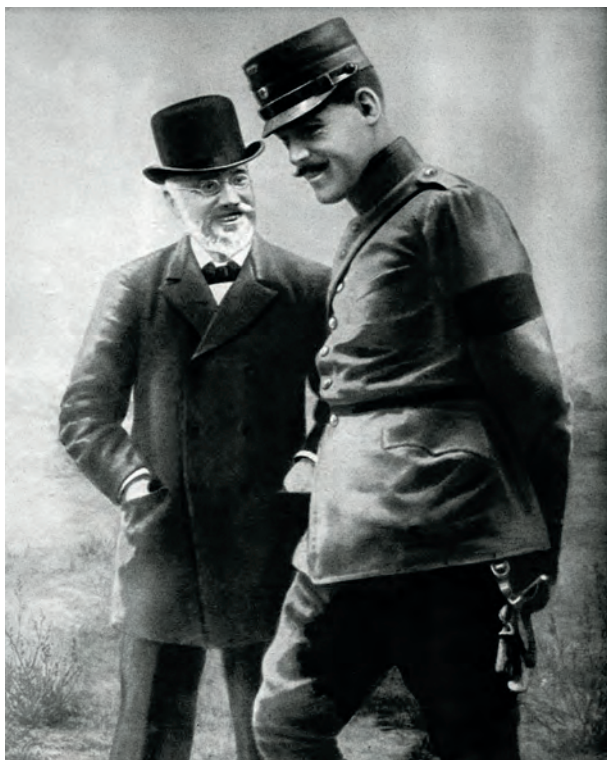
Også her fik Georg 1. en god start, fordi Storbritannien som en del af aftalen omkring hans kroning havde lovet at overdrage de Joniske Øer til Grækenland, en gestus der var mulig, fordi øerne på det tidspunkt var et britisk protektorat.

Men Det store Idé udløste også lokale og internationale kriser og satte derfor kongen og politikerne under pres for at finde en modus der på den ene side kunne imødekomme opinionen og på den anden undgå ødelæggende konflikter med naboerne og de store magter. Det var en vanskelig balancegang. Men det lykkedes indtil Balkankrigene 1912-1913 at håndtere disse konflikter inden for rammerne af de normer og praksisformer, der med få undtagelser havde reguleret den europæiske orden siden Wienerkongressen i 1815, dvs. Den europæiske Koncerts principper for mellemstatslig konfliktløsning: Internationale konferencer og diplomatiske aftaler under stormagtens opsyn.

Den udvikling stoppede brat efter mordet på kong

Georg 1.s ligfærd. Samtidigt litografi af Sotiris Christidis. Foto: Wikimedia Commons.

Kong Konstantin 1. og premierminister Eleftherios Venizelos' relation udviklede sig fra nært samarbejde til en konflikt, der påvirkede græsk samfund og politik i de følgende mange årtier. Her ses de to, mens deres relation stod i samarbejdets navn. Særligt frugtbart var det op til og under Balkankrigene, som bragte Grækenland store landevindinger. Foto: Wikimedia Commons.

Georg 1. i 1913. Gerningsmanden blev betegnet som sindsforvirret og motivet ukendt. Men det skulle alligevel få afgørende politiske konsekvenser.

For med Georgs søns kroning som Konstantin 1. drev presset fra Den store Idé og spørgsmålet om Grækenlands valg af side i 1. verdenskrig den nye konge til at bryde med det parlamentariske princip, da han i 1915 tvang premierminister Eleftherios Venizelos til at gå af, og det tilmed to gange. Denne ville have Grækenland ind i krigen på Ententens side, mens Konstantin 1. insisterede på at holde Grækenland neutralt. Hans modstandere ude og hjemme hævdede, at det var hans nære familieforbindinger til den tyske kejser – han var gift med dennes datter Sophia – der gjorde udslaget og, at det var udtryk for tyskvenlighed. Men de realpolitiske modsætninger var håndgribelige: Udsigten til nye landvindinger versus ønsket om at konsolidere kontrollen over de områder, Grækenland havde vundet under Balkankrigene 1912-1913, et udfald som i sidste ende afhang af magtbalancen i Sydøsteuropa og Middelhavet og af hvem, der vandt krigen.

Konstantin troede på en tysk sejr, men frygtede den britiske flådemagt i Middelhavet og havde aktier i det vundne, fordi han i forhold til offentligheden stod som symbol for det militære lederskab, der havde ført Grækenland til dets store sejre i Balkankrigene. Venizelos troede på Ententens sejr og var rede til at satse på mere, idet han var blevet stillet store landområder i Anatolien i udsigt som belønning, hvis Grækenland gik med England, Frankrig og Rusland.

Som svar på kongens fremfærd etablerede Venizelos en provisorisk pro-Entente regering i Nordgrækenland i 1916, således at Grækenland de facto blev delt i to. Denne konflikt udløste en borgerkrigs-lignende tilstand. Ententen støttede Venizelos og tvang gennem en militær intervention i 1917 Konstantin til at flygte. Grækenland gik herefter ind i krigen og kom året efter ud af den som en af sejrsmagterne.

Det skabte en splittelse i politik og samfund, der kom til at præge udviklingen i de følgende 60 år, og som kun tilbød nulsums-løsninger. Det var sådanne dynamikker, der i 1960'erne kulminerede med oprettelsen af et militærdiktatur i 1967 og førte til kongedømmets fald i 1974.

Hvorfor lykkedes det ikke for det græske monarki at overleve, når nu kong Georg 1. var kommet godt fra start i en ellers vanskelig tid, der var præget af de mange nye krav til alle Europas kongehuse om tilpasning til samfundsudviklingen og politik? Noget af forklaringen skal nok findes i det forhold, at Georg 1. ikke kunne læne sig op ad en elite med interesser

Kong Alexander 1. afløste kong Konstantin 1. efter, Entente magterne tvang denne til at abdicere i 1917. Alexander døde den 25. oktober 1920 i en alder af blot 27 år som en følge af blodforgiftning. Kort tid blev der afholdt en folkeafstemning, der bestemte, at Konstantin 1. kunne vende tilbage fra sit eksil. Foto: Wikimedia Commons.

og privilegier rodfastet i det gamle regime. Denne var forsvundet med løsrivelsen fra Osmannerriget. Der fandtes jordejere og krigsherrer men hverken storgodsejere eller en statselite som i Danmark med forbindelser til det gamle regime, der knyttede dem tæt til kongen.

Hvis vi fortsætter sammenligningen med Danmark, bør man især betone karakteren af de to landes geopolitiske udfordringer og etableringen af konsensuspolitik i Danmark som de væsentligste variabler. I Danmark tvang geopolitik efter nederlaget i 1864 til konsensus om de danske grænser. Den lange opslidende systemkamp gjorde det samme omkring politisk samarbejde. Det betyder, at, da de to stater stod over for at skulle vælge position i verdenskrigen 1914, blev der udløst to meget forskellige sæt af dynamikker i stat og samfund: I Danmark, dynamikker, der trak i retning af konsensus, en konsensus om ikke at udfordre de store magter, især Tyskland. I Grækenland handlede det om dynamikker, der åbnede Pandoras

æske af vidtrækkende ambitioner om nye landvindinger i et svækket Osmannerrige men uenighed om, hvordan de skulle virkeliggøres, noget som endte med at føre til politisk og national splittelse. Det nærmeste man i Danmark kan komme det græske dilemma, som blev skabt af verdenskrigen, er splittelsen i spørgsmålet om Flensborg efter Tysklands nederlag i 1918 og den efterfølgende Påskekrise. På langt sigt var krisen stabiliserende, fordi kongemagten endegyldigt accepterede det parlamentariske princip, og fordi Thorvald Staunings centrale rolle i løsningen af Påskekrisen gjorde Socialdemokratiet stuerent i forhold de øvrige partier og på den måde integrerede det i den gruppe af partier, der kunne være regeringsbærende.

Mens Påskekrise satte et punktum for forfatningsspørgsmålet i Danmark, fortsatte det i Grækenland. Afslutningen på krigen tegnede ellers godt for fremtiden. Grækenland stod som en af krigens vindere, og Venizelos' politik blev belønnet af stormagterne med løfter om land i Anatolien, der havde

Kong Paul 1. regerede fra 1947 til 1964. Perioden var præget af en stabilitet omkring kongedømmet, som ikke var set siden Georg 1.s tid. Det var først og fremmest dronning Frederikke, som skabte opmærksomhed, og hun blev især i 1960'erne gestand for kritik fra den del af det politiske spektrum, der krævede en opblødning af de mange restriktioner, der siden den græske borgerkrig, 1946-49, havde begrænset den tabende sides politiske rettigheder og sociale status. Foto: Wikimedia Commons.

udsigt til at kunne realisere Den store Idés endemål: Konstantinopel på græske hænder. Grækenland fik overhøjhed over Izmir, mens Venizelos håbede på, at Konstantinopel inden for få år vil blive græsk af sig selv. Men Grækenland blev hurtigt involveret i en krig med den tyrkiske nationale bevægelse under ledelse af Mustaf Kemal, den senere Atatürk. Krigen i Lilleasien, som trak i langdrag og en militær ekspedition i det sydlige Rusland rettet mod bolsjevikkerne gav næring til en krigstræthed, som førte til et massivt nederlag for Venizelos ved valgene i november 1920. De kongetro vandt, og udskrev kort efter en folkeafstemning, der kaldte Konstantin tilbage, mens Venizelos gik i eksil. I 1922, da Grækenland blev slået af den tyrkiske modstandsbevægelse i Anatolien, flygtede Konstantin, mens Venizelos' tilhængere i militæret tog magten, bragte systemspørgsmålet til folkeafstemning i 1924 og udråbte republikken. Efter at Venizelos' tilhængere i militæret i kølvandet på et mislykket kupforsøg i 1935 mistede deres positioner i politik og militær, blev der holdt endnu en folkeafstemning, der genindførte monarkiet. I 1936 gav kong Georg. 2. carte blanche til oprettelsen af et diktatur under ledelse general Ioannis Metaxas, som loyalt havde støttet kong Konstantin 1. under den store splittelse mellem kongemagten og Venizelos. Men det var en beslutning, der skulle vise sig at vanskeliggøre

Georg 2.s regeringstid var spredt ud over to perioder: 1922-1924 og 1935-1947. Hans første periode endte med udråbelsen af republikken i 1924. En folkeafstemning i 1935 bestemte, at han kunne vende tilbage til Grækenland som landets konge. Under aksemagternes besættelse (1941-1944) stod han i spidsen for den græske eksilregering. Men hans støtte til oprettelsen af Ioannis Metaxas' diktatur i 1936 betød, at han først kunne vende hjem i 1946 efter en folkeafstemning, som faldt ud til hans gunst. Georg 2. døde i 1947 (Metaxas ses til venstre i billedet og kong Georg 2. til højre).

hans tilbagevenden til Grækenland fra eksilet efter ophøret af aksemagternes besættelse (1941-44) pga. modstand fra landets største modstandsbevægelse, den kommunistisk-ledede EAM/ELAS. Sagen blev afgjort gennem en folkeafstemning i 1946, der endte med et flertal for hans tilbagekomst. Referendummet fandt sted på et tidspunkt, hvor landet befandt sig på randen af borgerkrig, og i en situation hvor et Ja til monarkiet også var udtryk for støtte til den nationale regering og et Nej til kommunisterne og deres støtter. På den måde muterede splittelsen og levede videre nu næret af de nye modsætninger, som blev skabt af borgerkrigen (1946-49) mellem den nationale regering og kommunistiske partisaner med rødder i modstandsbevægelsen. Eftersom borgerkrigen havde en direkte relation til Den kolde Krig stod monarkiet også som et symbol for Grækenlands tilknytning til

Kong Konstantin 2. blev kronet i 1964. Det skete i en turbulent periode i græsk politik. Hans giftermål med den danske prinsesse Anne Marie skabte håb og forventninger om, at han ville lade sig inspirere til at forvalte sin position med det danske kongehus som model. Men modsætningerne i græsk politik og samfund voksede, og kulminerede ti år senere med afskaffelsen af monarkiet.

Vesten og som en garant mod kommunisterne, deres sympatisere og Østblokken.

Dette understreger blot, at forandringer i det internationale system også må inddrages for at forstå udviklingen af monarkiets position i Grækenland. Det er således bemærkelsesværdigt, at i de mange år, hvor den europæiske orden stadig var præget af normerne fra Wienerkongressen, tilpassede det græsk kongehus sig tidens nye krav om parlamentarisme og demokratisering lettere og hurtigere end det danske. Der var tale om et relativt stabilt internationalt system, der ikke interagerede forstyrrende med den indre græske udvikling. Der var ingen systemiske krige som de foregående Napoleonskrige eller den senere 1.verdenskrig. Der var fire mindre krige med direkte stormagtsdeltagelse: Krimkrigen (1853-1856), som var før Georgs tid; og krigen omkring Tysklands samling (Den anden slesvigske Krig 1864, Den prøjsisk-østrigske Krig 1866 og Den fransk-tyske Krig 1870-71). Der var tale om krige, som bragte Danmark i direkte konflikt med en af Europas store magter i et omfang, som Grækenland først oplevede under 1. verdenskrig.

Grækenlands samling udfoldede sig således inden for rammerne af internationale konferencer og diplo-

matiske aftaler, indtil kongressystemet endegyldigt brød sammen i kølvandet på den anden Balkankrig med Østrigs angreb på Serbien i 1914. Krigen var tænkt som en tredje Balkankrig, som et forsøg på at skabe gunstigere forhold for Østrig i dets nærområde, men udviklede sig på en måde, så den blev begyndelsen på den første verdenskrig.

Uenighed omkring magtbalancen i det internationale system og dermed ustabilitet forblev dagens orden også efter krigsafslutningen, og gav i de næste mange årtier næring til store og radikale forandringer i den europæiske orden. I Mellemligstiden er der tale om en orden, som svingede fra status quos primat i 1920'erne til 1930'ernes revisionisme. Venizelos og hans tilhængeres lod var nært knyttet det system, der var blevet skabt med Versaillesaftalen, mens Konstantins omdømme hos sejrsmagterne for at være protytsk stillede royalisterne svagt i samme periode, hvilket kulminerede med udråbelsen af republikken i 1924. Tysklands og Italiens krav om revisioner forstyrrede magtbalancen på Balkan og i det østlige Middelhav i 1930'erne og ændrede den indrepolitiske udvikling i Grækenland. Den svækkede Venizelos og hans tilhængere og åbnede vejen for restaurationen i 1935,

som fandt sted kort tid efter et mislykket kupforsøg fra det venizelistiske militær.

På samme måde blev kongedømmets position direkte påvirket af Den kolde Krig. Dette blev især mærkbart i forbindelse med skiftet fra den tidlige koldkrigsperiodes bundfrosne forhold mellem øst og vest til opblødningen af fronterne, der kulminerede under Detenten i 1970'erne. Det var i denne fase, at kongedømmet afskaffedes. Den indre balance, hvor monarkiet i den tidlige koldkrigsperiode havde stået som symbolsk garant for Grækenlands loyalitet over for Vesten kom under pres og svækkede monarkiets politiske betydning som en bastion mod Østblokken. Denne udvikling endte med at efterlade monarkiet uden nogen betydelig magt ved sin side, der havde væsentlige interesser i at støtte det. Men den må også forklares med monarkiets egne valg: Da den orden, der blev skabt under borgerkrigen med militæret og monarkiet som dens garanater i 1960'erne, blev udfordret af mere liberale strømninger, reagerede militæret og blandede sig i den politiske proces. Dette trak kong Konstantin 2. ind i kampen mellem de folkevalgte og militæret og kulminerede med oprettelsen af et diktatur i 1967. Hans støtte til militærets linje i årene op til kuppet og i det første halve år af diktaturets eksistens forseglede monarkiets skæbne og må ses som en direkte årsag til, at en folkeafstemning kort efter diktaturets fald i 1974 besluttede at afskaffe monarkiet. I modsætning til i Danmark, hvor den politiske og sociale konsensus var tilstrækkeligt stærk til at bringe både folkestyre og kongehus gennem Påskekrisen, var græsk politik et nulsums-spil, der efter en mere end 60 år lang og ofte kriseagtig enten-eller politisk udvikling endte med afskaffelsen af monarkiet.

Litteratur

Der eksisterer i dag en meget omfattende litteratur om Grækenland efter selvstændigheden og jeg vil derfor nøjes med at fremhæve to nyere værker, der dækker perioden i sin helhed og i en så tilpas sammenhængende form, at de kan hjælpe læseren til at danne sig et overblik over de store forandringer, landet er undergået i de sidste to århundreder:

Kostis, Kostas: *History's Spoiled Children: The Formation of the Modern Greek State*, London: Hurst & Company 2018.

Holland, Robert and Markides, Diana: *The British and the Hellenes: Struggle for Mastery in the Eastern Mediterranean 1850-1960*, Oxford: Oxford UP 2006.

Dertil kommer to værker fra samtidige iagttagere, som angår perioden omkring kong Georg 1.s kroning og hans første regeringsår:

De Gobineau, Arthur: *Au royaume des Hellènes*, Paris: Maurice Nadeau 1993.

Lehmann, Orla: *Den græske Thronfølgersag 1863*, Kolding: Konrad Jørgensens Bogtrykkeri A/S.

